

Sygn. akt I ACa 960/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 marca 2018r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Bogdan Wysocki

Sędziowie: SA Mikołaj Tomaszewski(spr.)

SO(del.) Maciej Rozpędowski

Protokolant: st. sekr. Agnieszka Paulus

po rozpoznaniu w dniu 7 marca 2018r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **B. B. (1)**

przeciwko **Skarbowi Państwa Prezesowi(...)**

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 30 marca 2017 r.

sygn. akt IC 122/16

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I częściowo i zasądza od pozwanego na rzecz powoda 2.000zł (dwa tysiące);**
- 2. w pozostałym zakresie apelację oddala.**

Mikołaj Tomaszewski Bogdan Wysocki Maciej Rozpędowski

UZASADNIENIE

Powód B. B. (2) wniósł o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - (...) kwot po 1,500.000 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia.

Pozwany Skarb Państwa - (...) wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów postępowania.

Wyrokiem z dnia 30 marca 2017r. Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił powództwo i odstąpił od obciążenia powoda kosztami procesu.

W motywach rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy wskazał, że 22 lutego 2007 r. Z. G. złożył na Posterunku Policji w K. zawiadomienie o przestępstwie stosowania gróźb karalnych popełnionym na jego szkodę przez powoda B. B. (1).

Postanowieniem z dnia 14 marca 2007 r. zarzucono powodowi, że w okresie od (...) w N., woj. (...), działając w krótkich odstępach czasu, w z góry powziętym zamiarze, groził wielokrotnie pozbawieniem życia poprzez telefoniczne wiadomości tekstowe Z. G., które to groźby wywołały u Z. G. uzasadnioną obawę, iż zostaną spełnione, tj. popełnienie czynu z art. 190 § 1 K.k. w zw. z art. 12 K.k. Powód nie przyznał się do popełnienia przestępstwa.

Dnia 14 sierpnia 2007 r. Prokurator Prokuratury Rejonowej w Kościanie sporządził przeciwko powodowi akt oskarżenia zarzucając mu popełnienie opisanego wyżej przestępstwa,

W toku przewodu sądowego dopuszczono dowód z opinii psychiatryczno-psychologicznej. Biegli badający powoda uznali, że nie jest on osobą upośledzoną umysłowo, ale wykazuje zaburzenia osobowości. Niemożliwe było przy tym wykluczenie, że w sytuacji prawnej, w jakiej się znalazł nie zaczął ujawniać objawów choroby psychicznej. Jednorazowym badaniem biegli nie byli jednak w stanie w sposób pewny zweryfikować stwierdzonych zaburzeń. W związku z tym biegli poprosili o poddanie oskarżonego obserwacji sądowo-psychiatrycznej.

W konsekwencji Sąd wyznaczył termin posiedzenia w przedmiocie rozważenia poddania oskarżonego obserwacji i ewentualnego czasu jej trwania. Oskarżony nie stawiał się na posiedzenie mimo prawidłowego zawiadomienia.

Postanowieniem z dnia (...) Sąd Rejonowy w Kościanie orzekł badanie psychiatryczno-psychologiczne wobec oskarżonego połączone z obserwacją w Wojewódzkim Szpitalu (...) w K. na okres 4 tygodni. W uzasadnieniu postanowienia Sąd wskazał na przyczynę obserwacji, w szczególności wątpliwości co do poczytalności oskarżonego płynące z opinii biegłych oraz sformułowany przez nich wniosek. Sąd uznał przy tym, że okres 4 tygodni będzie wystarczający do ustalenia stanu zdrowia oskarżonego.

Obrońca oskarżonego wniósł zażalenie na powyższe postanowienie. Postanowieniem Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 31 marca 2009 r. postanowienie Sądu I instancji zostało utrzymane w mocy. Sąd odwoławczy uznał, że Sąd Rejonowy w pełni zasadnie wskazał, że są podstawy do poddania oskarżonego obserwacji sądowo-psychiatrycznej.

Powód nie stawiał się dobrowolnie w Wojewódzkim Szpitalu (...) w K., wobec czego został do niego doprowadzony przez Policję dnia 16 czerwca 2009 r.

Obserwacja trwała dwa tygodnie.

Po zakończeniu obserwacji biegli wydali opinię, w której stwierdzili u oskarżonego chorobę psychiczną pod postacią zaburzenia urojeniowego oraz zaburzenia osobowości oraz uznali, że tempore criminis miał on zniesioną zdolność rozpoznawania znaczenia czynu i pokierowania swoim postępowaniem. Jednocześnie wskazali, że oskarżony stanowi poważne zagrożenie dla porządku prawnego i winien być leczony w szpitalu psychiatrycznym.

Wyrokiem z dnia 5 października 2009 r. Sąd Rejonowy w Kościanie umorzył postępowanie

przeciwko B. B. (2) i na podstawie art. 94 § 1 K.k. orzekł wobec niego, tytułem środka zabezpieczającego, umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym.

Na skutek apelacji wywiedzionej przez obrońcę oskarżonego Sąd Okręgowy w Poznaniu, wyrokiem z dnia 15 grudnia 2009 r., uchylił pkt 2 zaskarżonego orzeczenia dotyczący środka zabezpieczającego i przekazał w tym zakresie sprawę do ponownego rozpoznania. Sąd Okręgowy uznał, że orzeczenie nie odpowiada wymogom przewidzianym w art. 424 § 1 i 2 K.p.k. i nie poddaje się kontroli instancyjnej, bowiem nie można stwierdzić dlaczego uznano, że czyny zarzucane oskarżonemu charakteryzowały się znacznym stopniem szkodliwości społecznej. Nadto nie została zbadana kwestia wysokiego prawdopodobieństwa ponownego popełnienia czynu o takiej szkodliwości. Tym samym nie zostały wyjaśnione przesłanki stosowania środka zabezpieczającego określone w art. 94 § 1 K.k.

W konsekwencji Sąd Rejonowy w Kościanie, w toku ponownego rozpoznawania sprawy, dopuścił dowód z opinii biegłych psychiatrów, którzy stwierdzili, że istnieje obawa ponownego popełnienia przez oskarżonego czynu o znacznym stopniu społecznej szkodliwości.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, wyrokiem z dnia 24 sierpnia 2010 r., Sąd Rejonowy w Kościanie zastosował wobec B. B. (2) środek zabezpieczający w postaci psychiatrycznego leczenia ambulatoryjnego w (...) przy Wojewódzkim Szpitalu (...) w K.. Wyrok uprawomocnił się.

Dnia 2 grudnia 2010 r. B. B. (2) rozpoczął leczenie w Poradni

(...) Psychicznego przy Wojewódzkim Szpitalu (...) w K..

Postanowieniem z dnia 28 lipca 2011 r. Sąd Rejonowy w Kościanie zakończył stosowanie wobec B. B. (2) środka zabezpieczającego. Na skutek zażalenia wywiedzionego przez oskarżyciela Sąd Okręgowy w Poznaniu uchylił postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, w szczególności zapoznaniu się z kolejnymi opiniami biegłych dotyczącymi stanu zdrowia powoda, Sąd, postanowieniem z dnia 3 września 2013 r., ponownie orzekł o zakończeniu stosowania wobec B. B. (2) środka zabezpieczającego. Postanowienie nie zostało zaskarżone i uprawomocniło się.

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd Okręgowy uznał, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

W toku niniejszego postępowania powód domagał się odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu stosowania wobec niego w postępowaniu karnym obserwacji psychiatrycznej, opartej na przepisie uznanym za niezgodny z Konstytucją RP przez Trybunał Konstytucyjny.

Podstawę prawną tak zakreślonego roszczenia stanowi art. 417(1) § 2 K.c. w zw. z art. 417 § 1 K.c. Zgodnie z drugim z przywołanych przepisów za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa. Przepisem szczególnym w stosunku do tej regulacji jest przepis art. 417(1) § 2 K.c. zgodnie z którym jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Odnosi się to również do wypadku, gdy prawomocne orzeczenie lub ostateczna decyzja zostały wydane na podstawie aktu normatywnego niezgodnego z Konstytucją.

Powyższe prowadzi do wniosku, że wprowadzając art. 417(1) K.c. ustawodawca wyłączył z art. 417 K.c. szczególne zdarzenia publicznoprawne powodujące szkodę i odrębnie uregulował odpowiedzialność za opisane w tym przepisie działania.

Źródłem szkody według art. 417(1) § 2 K.c. jest niezgodne z prawem „prawomocne orzeczenie”. Pojęcie to obejmuje zarówno wyroki, jak i postanowienia sądowe, od których nie przysługuje środek odwoławczy.

Niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia nie powinna być przedmiotem samodzielnych ustaleń sądu w procesie o naprawienie szkody. Sąd rozpoznający sprawę odszkodowawczą nie jest bowiem właściwy do indywidualnej oceny legalności konkretnego wyroku lub postanowienia stanowiącego źródło szkody. Jeżeli ustawa wiąże oznaczone skutki prawne z obowiązywaniem prawomocnego orzeczenia, a jednocześnie reguluje zasady i tryb jego wzruszania z powodu niezgodności z prawem, to prawna skuteczność takich orzeczeń nie może być podważana bezpośrednio w każdym procesie odszkodowawczym, z pominięciem zasad i trybu postępowania zastrzeżonego do kontroli prawomocnych orzeczeń. Dlatego też odpowiedzialność władzy publicznej za szkodę wyrządzoną wydaniem niezgodnego z prawem orzeczenia wymaga tzw. prejudykatu (wyrok SA w Katowicach z 14.12.2012 r., VACa 576/12, L.).

W niniejszej sprawie powód wiązał swoją szkodę i krzywdę z orzeczeniem zapadłym w ramach toczącego się przeciwko niemu postępowania karnego. Zgodnie z ugruntowanym poglądem orzecznictwa i doktryny stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wydanego w postępowaniu karnym może nastąpić bądź w trybie wznowienia postępowania, bądź w wyniku rozpoznania kasacji przysługującej od prawomocnego orzeczenia. Specyfika niniejszej sprawy wskazuje jednak, że w przypadku powoda uzyskanie takiego prejudykatu było niemożliwe. Wynika to z faktu, że roszczenie swoje powód opiera na postanowieniu niekończącym postępowania w sprawie, wпадkowym, incydentalnym. Zarówno natomiast wznowienie postępowania jak i kasacja służą w postępowaniu karnym wzruszeniu prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawie, m.in. wyroku skazującego, uniewinniającego czy postanowienia o umorzeniu postępowania z tytułu niepoczytalności sprawcy. Sąd zauważa przy tym, że choć ostatecznie ze wspomnianych orzeczeń spadło również wobec powoda, to nie z tym faktem wiąże on swoje roszczenie.

Powyższe stanowisko potwierdził Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w orzeczeniu z 8 listopada 2012 r. (II AKo 69/12, niepubl.) wskazując, że choć orzeczenie badań psychiatrycznych połączonych z obserwacją w zakładzie leczniczym ma negatywne konsekwencje dla strefy wolności osobistej podejrzanego i stanowi istotną dolegliwość, nie zmienia to jednak faktu, że rozstrzygnięcie to nie jest orzeczeniem kończącym postępowanie karne w zakresie odnoszącym się do odpowiedzialności karnej.

Analogicznie rzecz się ma z unormowaniami dotyczącymi kasacji- zgodnie z art. 519 K.p.k. przysługuje ona od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kończącego postępowanie oraz od prawomocnego postanowienia sądu odwoławczego o umorzeniu postępowania i zastosowaniu środka zabezpieczającego określonego w art. 93a K.k. Nie przysługuje zatem, co zupełnie zrozumiale, od postępowań wпадkowych.

Środkiem do uzyskania prejudykatu nie mogła być również w niniejszej sprawie unormowana w art. 424(1) i nast K.c. instytucja skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 20 stycznia 2010 r. (IV KO 200/09, L.) przesądził, że instytucja ta nie ma zastosowania do rozstrzygnięć sądów wydanych na podstawie przepisów procedury karnej.

Powyższe prowadzi do wniosku, niejako wbrew argumentom przytoczony wyżej, a dotyczącym konieczności uzyskania prejudykatu w sprawie opartej na art. 417 (1) § 2 K.c., że powód nie miał i nadal nie ma prawnej możliwości uzyskania, zarówno na gruncie postępowania karnego jak i cywilnego, orzeczenia, które stwierdzałoby niezgodność z prawem prawomocnego postanowienia o zastosowaniu wobec niego obserwacji psychiatrycznej. W tej sytuacji Sąd doszedł do przekonania, że na gruncie niniejszej sprawy okoliczność tą musi badać samodzielnie.

Swoje żądanie powód opierał na fakcie uznania przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z ustawą zasadniczą przepisów art. 203 K.p.k., stanowiących podstawę stosowania obserwacji psychiatrycznej w toku postępowania karnego. W szczególności wyrokiem z dnia 10 lipca 2007 r. (sygn. akt SK 50/06) Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją RP art. 203 § 1 K.p.k. w zakresie w jakim nie stwarza wystarczających gwarancji procesowych zapewniających sądową weryfikację zgłoszonej przez biegłych konieczności połączenia badania psychiatrycznego oskarżonego z obserwacją w zakładzie leczniczym oraz art. 203 § 2 K.p.k. w zw. z art. 203 § 3 K.p.k. w zakresie w jakim nie wskazuje maksymalnego czasu trwania obserwacji psychiatrycznej w zakładzie leczniczym. Trybunał orzekł również, że wspomniane przepisy w obecnym brzemieniu tracą moc obowiązującą 19 października 2008 r.

Powyższy wyrok wymuszał na ustawodawcy podjęcie działań legislacyjnych i doprowadzenie do nowelizacji zakwestionowanych przepisów przed oznaczoną przez Trybunał datą utraty przez nie mocy obowiązującej. Ustawa nowelizująca została jednakże uchwalona dopiero dnia 5 grudnia 2008 r. a weszła w życie 24 lutego 2009 r. Pomiędzy zatem 19 października 2008 r. a 24 lutego 2009 r. nie istniały przepisy umożliwiające stosowanie obserwacji na dotychczasowych zasadach. Na kanwie tego problemu Sąd (...), w postanowieniu z dnia 25 lutego 2009 r. (sygn. akt I KZP 38/08, OSNKW 2009, nr 4, poz. 29), na które powołuje się również powód, wskazał, że orzeczenia o zarządzeniu lub przedłużeniu obserwacji nie podlegały wykonaniu we wskazanym wyżej okresie. Gdyby jednakże do wykonania orzeczenia o zarządzeniu lub przedłużeniu obserwacji w tym okresie jednak doszło, wówczas osoba,

której ono dotyczyło, ma prawo do wystąpienia z powództwem odszkodowawczym przeciwko Skarbowi Państwa przed sądem cywilnym. Na to właśnie stanowisko powoływał się powód wytaczając powództwo w niniejszej sprawie.

Nie kwestionując oczywistej słuszności powyższego stanowiska Sąd meriti zwraca jednak uwagę na korelację czasową orzeczeń zapadłych w sprawie karnej toczącej się przeciwko powodowi, a które doprowadziły do zastosowania względem niego obserwacji psychiatrycznej. Postanowienie w tym przedmiocie zapadło dnia 26 stycznia 2009 r., a więc w okresie „luki prawnej”, gdy dotychczasowe zasady stosowania obserwacji psychiatrycznej nie obowiązywały. Nie oznacza to jednak, że sady nie były uprawnione do orzekania w tym przedmiocie. Obrońca oskarżonego zaskarżył to postanowienie, a Sąd II instancji - Sąd Okręgowy w Poznaniu wydał swoje orzeczenie, utrzymujące w mocy postanowienie Sądu I instancji, dnia 31 marca 2009 r., a więc już po wejściu w życie znowelizowanych przepisów. Sama obserwacja zaczęła się natomiast dopiero 16 czerwca 2009 r., a zatem nie nastąpiło to w okresie wspomnianej wyżej „luki prawnej”.

Wręcz analogiczny jak powyżej stan faktyczny był przedmiotem rozpoznania przez Sąd Najwyższy w sprawie toczącej się pod sygnaturą akt I KZP 38/08. W postanowieniu kończącym to postępowanie Sąd Najwyższy stwierdził, że jeżeli orzeczenie w przedmiocie badania psychiatrycznego oskarżonego, połączonego z jego obserwacją w zakładzie leczniczym, zostało wydane przed dniem 19 października 2008 r., a zażalenie na to postanowienie rozpoznawane jest w dniu 24 lutego 2009 r. lub później, wówczas w dalszym postępowaniu zastosowanie mają przepisy art. 203 K.p.k. w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą. Przez analogię należy odnieść tą zasadę do sytuacji, gdy orzeczenie sądu I instancji zapadło po 19.10.2008 r. W orzeczeniu tym Sąd wskazał również, że w odniesieniu do wszystkich orzeczeń nieprawomocnych, wydanych na podstawie zakwestionowanych przepisów art. 203 K.p.k. zadziałała podstawowa procesowa reguła intertemporalna, zgodnie z którą sprawy niezakończone prawomocnie przed zmianą normatywną, „chwytane są w locie” przez nowe przepisy. W przypadku nieprawomocnego zastosowania obserwacji i zaskarżenia postanowienia sądu, organ ad quem, orzekający po dniu wejścia w życie ustawy nowelizującej, uprawniony jest do merytorycznego orzekania i ewentualnego skorygowania tego orzeczenia w taki sposób, aby odpowiadało ono standardowi określonymu przez art. 203 § 1 i 2 K.p.k. w nowym brzmieniu (por. również post. SN z 25.02.2009 r., I KZP 37/08, OSNKW 2009, nr 4, poz. 28).

Powyższe oznacza zatem, że choć postanowienie Sądu I instancji w przedmiocie zastosowania wobec powoda obserwacji psychiatrycznej zapadło w okresie tzw. „luki prawnej” to już Sąd II instancji orzekał, gdy obowiązywały przepisy znowelizowane i miał obowiązek pod ich kątem zbadać prawidłowość orzeczenia.

Jak wynika z uzasadnienia orzeczenia zapadłego w II instancji (k. 260 akt sprawy karnej) Sąd dostrzegł zmianę przepisów i stosował je w nowym brzmieniu, wprost przytaczając ich w swoich wywodach. Sąd zbadał zatem rozstrzygnięcie nie pod kątem niezgodnych z Konstytucją RP przepisów, lecz pod kątem przepisów znowelizowanych. Istotne jest też to, że wskazał w uzasadnieniu, że istnieją podstawy, w świetle zgromadzonego materiału dowodowego w szczególności opinii biegłych, do zarządzenia takowej obserwacji i przedstawił w tym zakresie szczegółowo motywy.

Nie można zatem uznać, by prawomocne postanowienie o zastosowaniu przeciwko powodowi obserwacji psychiatrycznej zostało wydane na podstawie przepisów niekonstytucyjnych, a takie właśnie twierdzenie stanowiło podstawę faktyczną jego żądania i do badania tego zagadnienia w istocie rzeczy musiały ograniczać się rozważania Sądu. W szczególności Sąd nie może badać czy orzeczenie zapadłe w postępowaniu karnym spełniało inne przesłanki zgodności z prawem, bowiem w ten sposób wyszedłby poza zakres sprawy nakreślony przez powoda w pozwie (poza wskazaną przez niego podstawę faktyczną). Istotne w niniejszej sprawie jest także to, że do wykonania postanowienia o umieszczeniu powoda w zakładzie psychiatrycznym w celu obserwacji doszło już po zmianie przepisów regulujących powyższą kwestię w związku z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego.

Mając to na uwadze należało powództwo oddalić.

Powyższy wyrok w punkcie pierwszym zaskarżył apelacją powód wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego za wyjątkiem przyjęcia, że powód był wzywany do dobrowolnego stawienia się na obserwację psychiatryczną w Wojewódzkim Szpitalu (...) w K., lecz nie uczynił zadość wezwaniu i dlatego zarządzono przymusowe doprowadzenie powoda do tej placówki medycznej.

Słusznie bowiem wywodził powód, że w aktach sprawy karnej brak jest dowodu na to, że powód był wzywany do dobrowolnego zgłoszenia się na orzeczoną w stosunku do niego obserwację psychiatryczną. Powód konsekwentnie kwestionował tę okoliczność w swoich wypowiedziach przed Sądami obu instancji mówiąc o „cichym nakazie zatrzymania.

Jedynie w treści opinii biegłych zawarto stwierdzenie, że powód został doprowadzony na obserwację przez policję, gdyż nie zgłosił się na wezwanie(k. 340 akt karnych).

Należy na wstępie wskazać, że to stwierdzenie opinii nie może być uznane za wystarczające w sytuacji, gdy brak jest jakichkolwiek dowodów potwierdzających to stanowisko.

Faktem jest, że po tym, gdy 31 marca 2009r, uprawomocniło się postanowienie Sądu Rejonowego w Kościanie z 26.0.2009r. w przedmiocie poddania powoda obserwacji sądowo-psychiatrycznej, powód w dniu 9 kwietnia 2009r. zwrócił się do Sądu Rejonowego z wnioskami o wstrzymanie wykonania postanowienia o poddaniu go badaniom i wyznaczenie innej niż Wojewódzki Szpital (...) w K. placówki medycznej do przeprowadzenia badań (k. 279 akt karnych).

Wniosek ten nie został uwzględniony (k,285).

Następnie powód pismem z 21.04.2009r. zwrócił się do Sądu Rejonowego w Kościanie z wnioskiem o odroczenie postanowienia o przeprowadzeniu badań psychiatrycznych „do czasu wyleczenia się zgodnie ze skierowaniem na leczenie w szpitalu Chirurgicznym”(k. 286 akt karnych). Do ww. wniosku dołączone zostało skierowanie powoda do szpitala na oddział chirurgiczny z rozpoznaniem ból w okolicy brzucha i miednicy (k. 287 akt karnych).

Sąd Rejonowy w Kościanie zwrócił się w dniu 22 kwietnia 2009r. do lekarza (...) (jednego z lekarzy, który później przeprowadził obserwację powoda) - załączając wskazane skierowanie - z prośbą o podjęcie decyzji, co do ewentualnego wyznaczenia nowego terminu lub uznania, że skierowanie jest bezpodstawne i zwrócenia się do Sądu o przymusowe doprowadzenie oskarżonego na badanie psychiatryczno- psychologiczne połączone obserwacją w Wojewódzkim Szpitalu (...) w K.(k. 288 akt karnych).

W kolejnym piśmie z 23.04.2009r. skierowanym do Sądu Rejonowego w Kościanie powód oświadczył, że chciałby poddać się karze grzywny i „oszczędzić tym samym dalszego toku postępowania, a zwłaszcza orzeczonej obserwacji psychiatrycznej”.

Powód po raz kolejny powołał się na to, że jest osobą chorą i posiadane skierowanie do szpitala(k. 292 akt karnych).

W odpowiedzi Sąd Rejonowy poinformował powoda pismem z 29.04.2009r., że sąd nie może rozpoznać wniosku w trybie art. 387 kkp gdyż doszło do prowadzenia postępowania dowodowego i w związku z tym postępowanie toczyć się będzie nadal włącznie z orzeczoną obserwacją psychiatryczną(k.298 akt karnych).

Sąd Rejonowy zwrócił się pismem z 29,04.2009r. do Szpitala Miejskiego w G. o podanie, czy powód został przyjęty do tego szpitala i ewentualnie jaki jest jego stan zdrowia{k. 299 akt karnych).

W odpowiedzi ww. Szpital pismem z 6.05.2009r. poinformował Sąd Rejonowy, że powód nie był hospitalizowany w tej placówce(k. 308).

Pismem z 11 maja 2009r. powód zwrócił się do Sądu Rejonowego w Kościanie z wnioskiem o wstrzymanie badań psychiatrycznych- psychologicznych połączonych z obserwacją z uwagi na okoliczności podniesione w piśmie z 23.04.2009r. a także z uwagi na chorobę matki i konieczność sprawowania nad nią opieki, którą tylko powód może sprawować(k. 310).

Na polecenie Sądu Rejonowego w Kościanie o sprawdzenie sytuacji rodzinnej powoda (czy jest on jedyną osobą opiekującą się chorą matką, czy jest możliwość wykonywania tej opieki przez inną osobę na czas obserwacji psychiatrycznej k. 321 akt karnych) Komenda Powiatowa Policji w G. poinformowała, że powód zamieszkuje samotnie pod wskazanym w tym piśmie adresem w G., natomiast jego matka zamieszkuje u swojej córki T. B. w miejscowości B. i córka ta sprawuje nad matką bezpośrednią opiekę, a w chwili obecnej nie ma przeciwskażeń, by powód poddał się obserwacji psychiatrycznej ze względu na sprawowanie opieki nad chorą matką(k. 325 akt karnych). Po uzyskaniu tej informacji Sąd Rejonowy w Kościanie wysłał w dniu 8.06.2009r. do Komendy Powiatowej Policji w G. nakaz doprowadzenia powoda do Wojewódzkiego Szpitala (...) w K. (k. 325,328 akt karnych).

Nakaz ten został wykonany w dniu 16.06.2009r.

Nie wynika zatem z przedstawionych dokumentów w aktach sprawy karnej, by został wyznaczony termin, w którym powód miał się dobrowolnie zgłosić na obserwację psychiatryczną.

W aktach brak jest nawet notatki służbowej, która chociażby wskazywała na takie okoliczności.

Owszem z powołanych dokumentów wynika, że powód podejmował starania o to, by obserwacja nie została przeprowadzona i w tym celu składał do Sądu Rejonowego w Kościanie pisma, w których okoliczności przytoczone w uzasadnieniu wniosków nie zawsze były zgodne ze stanem rzeczywistym.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie zwalniało to jednak zarządzenia doręczenia powodowi wezwania do dobrowolnego stawienia się na obserwację (z zastrzeżeniem przymusowego doprowadzenia w razie zignorowania wezwania) i dopiero zignorowanie przez powoda takiego wezwania dawałoby podstawę do przymusowego doprowadzenia powoda do Szpitala.

Jest tymczasem bardzo prawdopodobne, że to właśnie opisane wyżej wnioski powoda i ich treść nie zawsze znajdująca oparcie w rzeczywistości, skłoniły Sąd Rejonowy do podjęcia decyzji o przymusowym doprowadzeniu powoda na badania psychiatryczne.

W dacie wykonywania postanowienia o poddaniu powoda obserwacji w szpitalu psychiatrycznym nie obowiązywał jeszcze art. 74§ 3a kpk stanowiącego, oskarżonego lub osobę podejrzaną wzywa się do poddania się obowiązkom wynikającym z § 2 i 3 (dotyczy m.in. obowiązku poddania się badaniom psychiatrycznym). W razie odmowy poddania się tym obowiązkom oskarżonego lub osobę podejrzaną można zatrzymać i przymusowo doprowadzić, a także stosować wobec nich siłę fizyczną lub środki techniczne służące obezwładnieniu, w zakresie niezbędnym do wykonania danej czynności.

Nie oznacza to jednak, że w uprzednim stanie prawnym przymusowe doprowadzenie na obserwację psychiatryczną mogło być zarządzone bez wcześniejszego wezwania oskarżonego do dobrowolnego poddania się badaniom w określonym terminie.

Przecież obowiązywał już wówczas ogólny przepis art. 75 § 2 kpk stanowiący, że w razie nie usprawiedliwionego niestawiennictwa oskarżonego (m.in. na każde wezwanie w toku postępowania karnego) można zatrzymać go i sprowadzić przymusowo.

W ocenie Sądu Apelacyjnego przymusowe doprowadzenie powoda na obserwację, mimo że wcześniej nie zignorował on obowiązku dobrowolnego stawienia się na te badania, bezprawnie naruszało dobra osobiste powoda w postaci wolności i godności osobistej.

Zastosowanie tego rodzaju środków przymusu wiąże się ze znaczącym stresem.

Oczywiście samo przeprowadzenie obserwacji psychiatrycznej powoda było działaniem legalnym.

Powód w postępowaniu apelacyjnym praktycznie nie podtrzymywał już swoich twierdzeń co do nielegalności zastosowania wobec niego obserwacji, o której mowa w art. 203 kpk.

Wystarczające będzie zatem powołanie się w tym zakresie na stanowisko Sądu Okręgowego zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Z orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że nie może być mowy o bezprawności obserwacji psychiatrycznej - orzeczonej wprawdzie przez Sąd I instancji w okresie przedmiotowej luki legislacyjnej - w sytuacji, gdy środek odwoławczy od tego orzeczenia został rozpoznany przez Sąd Okręgowy już pod rządami art. 203 kpk w wersji obowiązującej od 24.02.2009r. , a przede wszystkim, gdy sama obserwacja została przeprowadzona po tej dacie i to w wymiarze czasowym nie przekraczającym 4 tygodni (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 lutego 2009r. I KZP 38/08).

W ocenie Sądu Apelacyjnego mając na uwadze powyższe należy uznać, że powód może domagać się zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych w następstwie jego nieuzasadnionego przymusowego doprowadzenia na obserwację psychiatryczną(art. 23 kc, 24 kc 448 kc).

Należyta satysfakcję moralną winno stanowić dla powoda zadośćuczynienie w kwocie 2.000zł.

Czas trwania naruszenia dóbr osobistych był krótki a z przesłuchania powoda nie wynika, by nie został on niezwłocznie przewieziony do placówki medycznej, która przeprowadziła obserwację.

Wskazana kwota stanowi dla powoda odczuwalną wartość i nie ma charakteru symbolicznego.

Wysokość zadośćuczynienia winna być ustalana według kryteriów obiektywnych, nie można kierować się samymi tylko subiektywnymi odczuciami pokrzywdzonego.

Dalej idące żądanie z tytułu zadośćuczynienia należy zatem oddalić.

Brak jest też podstaw do uznania za zasadne żądania powoda zasądzenia odszkodowania w wysokości 1.500.000zł.

Powód domagał się odszkodowania z uwagi na straty poniesione przez niego w działalności gospodarczej na skutek bezpodstawnego przymusowego doprowadzenia go na obserwację psychiatryczną (oraz na skutek orzeczenia tej obserwacji - jak to wyżej wskazano w tym zakresie roszczenie nie zasługuje na uwzględnienie już z tej racji, że orzeczenie tej obserwacji nie było działaniem bezprawnym).

Powód akcentował, że podczas obserwacji był pozbawiony możliwości kierowania przedsiębiorstwem, a z uwagi na przymusowe doprowadzenie na badania, nie mógł wcześniej przygotować przedsiębiorstwa do tej sytuacji. Brak jest podstaw do kwestionowania stanowiska Sądu Okręgowego co do tego, że powód nie wykazał swojego roszczenia.

Z przesłuchania powoda wynika, że podczas pobytu na obserwacji powód miał kontakt telefoniczny ze swoimi pracownikami, którym mógł wydać stosowne dyspozycje.

Należy zauważyć, że powód po prawomocnym orzeczeniu obserwacji psychiatrycznej i otrzymaniu negatywnych odpowiedzi Sądu Rejonowego w Kościanie na wnioski o wstrzymanie wykonania tych badań, musiał liczyć się z tym, że przez pewien okres nie będzie mógł być osobiście obecny w przedsiębiorstwie i winien się do tej sytuacji przygotować.

Sam powód w pismach do Sądu Rejonowego wskazywał, że zamierzał poddać się leczeniu szpitalnemu choroby somatycznej, co oznacza, że uważał za możliwe funkcjonowanie przedsiębiorstwa także w czasie jego nieobecności.

Powód mógł w szczególności poinformować pracowników o swej możliwej nieobecności i wydać w związku z tym stosowne dyspozycje, które tylko potwierdziłby telefonicznie w czasie wykonywania obserwacji.

Istotne jest także to, że powód nie wykazał zarówno poniesienia szkody pozostającej w związku przyczynowym z bezprawnym działaniem funkcjonariuszy pozwanego jak i jej rozmiarów.

Powód w pozwie twierdził, że posiada stosowną dokumentację, lecz do chwili obecnej jej nie złożył.

Również w toku przesłuchania przed Sądem Okręgowym powód bardzo ogólnie tylko stwierdził, że podczas trwania obserwacji stracił płynność finansową i nie mógł obsługiwać zadłużenia.

Jednak powód przyznał, że po zakończeniu obserwacji nadal prowadził działalność gospodarczą, wytaczał sprawy sądowe niesolidnym kontrahentom i egzekwował zasądzone mu należności.

Z przesłuchania powoda wynika przy tym, że powód już na długo przed zarządzeniem obserwacji miał problemy związane z prowadzeniem działalności gospodarczej wynikające m.in. z przeprowadzonej w 2004r. kontroli Urzędu Celnego.

Powód nie potrafił wskazać żadnych konkretnych danych o rozmiarach prowadzonej działalności, wysokości dochodu uzyskiwanego przed doprowadzeniem go na obserwację psychiatryczną i jego ewentualnego obniżenia od czerwca 2009r.

Ubocznie tylko dodać należy, że powód podał w toku swego przesłuchania, że w lutym 2010r. uległ wypadkowi komunikacyjnemu, w następstwie którego doznał poważnych urazów kolan, biodra i łokcia wymagających długotrwałego leczenia.

Racjonalne jest założenie, że skutki tego urazu nie pozostały bez wpływu na wyniki prowadzonej przez powoda działalności gospodarczej.

Jedynymi dokumentami jakie przedstawił powód na okoliczność szkody są odpisy trzech ksiąg wieczystych, prowadzonych dla nieruchomości stanowiących własność (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w K.(k. 168-173).

W dziale IV nieruchomości objętej księgą wieczystą (...) wpisane są hipoteki(umowna zwykła w kwocie 450.000zł i umowna kaucyjna w kwocie 250.000zł na rzecz Banku (...) SA w K. dla zabezpieczenia kredytu udzielonego w lipcu 2006r.

W dziale IV nieruchomości objętych księgami wieczystymi o numerach (...)wpisana jest obciążająca te hipoteka łączna kaucyjna w wysokości 160.000zł na rzecz (...) SA w W. dla zabezpieczenia umowy kredytu udzielonego w lutym 2009r.

Brak jest jakichkolwiek podstaw do przyjęcia, że ewentualny brak obsługi tych kredytów pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym z nieuzasadnionym doprowadzeniem powoda na obserwację psychiatryczną. Powód nie wykazał nawet, by to on osobiście, a nie wskazana wyżej spółka z o.o. (...), był dłużnikiem osobistym z tytułu zawarcia przedmiotowych umów kredytowych.

Reasumując brak jest podstaw do stwierdzenia zasadności roszczenia powoda o odszkodowanie w wysokości 1.500.000zł.

Powołany przez powoda w piśmie z 10.02.2018r. fakt, jakoby w powodowi przekazano nieprawdziwe informacje, że sporządzone w toku postępowania karnego opinie psychiatryczne stwierdzające chorobę psychiczną powoda „są jedynie do sprawy karnej i nie należy mi się renta” jest nową okolicznością, która pozostaje bez związku roszczeniami dochodzonymi w niniejszym procesie.

Ponadto powód dla uzasadnienia tych twierdzeń powołał się na opinię biegłych wydaną w jego sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych w dniu 1.10.2016r. i powód mógł się powołać na ten dokument w toku postępowania przed Sądem Okręgowym.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 kpc i art. 385 kpc zmienił zaskarżony wyrok w punkcie I częściowo i zasądził od pozwanego na rzecz powoda 2.000zł złotych, a w pozostałym zakresie apelację oddalił.

Nie zachodziła potrzeba orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego skoro powód wygrał tylko w nieznaczej części i nie poniósł żadnych kosztów, natomiast pozwany, reprezentowany przez radcę prawnego, nie złożył wniosku o zasądzenie zwrotu kosztów w postępowaniu apelacyjnym) art. 109 § 1 kpc).

Mikołaj Tomaszewski Bogdan Wysocki Maciej Rozpędowski